

Stručni rad

Predan: 30.06.2021.

Prihvaćen: 22.11.2021.

EKSPLICITACIJA, EKPLICITNOST, EKSPLIKACIJA – TERMINOLOŠKI OSVRT

Jana Kegalj i Sandra Tominac Coslovich

Sveučilište u Rijeci

Sažetak

Eksplicitacija, eksplicitnost ili eksplikacija je pomak u prevođenju kojim prijevodni tekst postaje jezično redundantniji. Eksplicitacija kao jedan od najranije definiranih i najviše istraživanih postupaka u prevođenju, smatra se i univerzalnom strategijom (tzv. prijevodna univerzalija), no nije se značajnije istraživao u prijevodima na hrvatski jezik, pa ni terminologija nije u tom smislu ujednačena. Eksplicitacija je kao univerzalno svojstvo prijevoda primijećena i definirana intuitivno, prije pojave korpusnih alata i deskriptivne struje u znanosti o prevođenju, kvalitativnom analizom izvornika i prijevoda, dok su kasnija korpusna istraživanja dovela do novih spoznaja i dubljeg uvida u ovu pojavu, doprinoseći tako njezinom empirijskom utemeljenju. No, kritičari tih istraživanja upućuju na to kako se različiti fenomeni uvrštavaju pod zajednički pojam eksplicitacije te navode brojne nedostatke njezine definicije. S obzirom na različite nazive koji su se u hrvatskom jeziku upotrebljavali u tom smislu, ovim se radom želi dati terminološki doprinos navedenom pojmu na hrvatskome jeziku tako da se razmotri opseg i sadržaj pojma i s obzirom na to predloži najprikladniji naziv.

Ključne riječi: eksplicitacija, hrvatski, terminologija, prijevodna univerzalija

1. Uvod

Tezu da postoji prijevodna strategija ili tehnika kojom se nešto što je u izvorniku implicitno formulirano, eksplicitno izražava na ciljnom jeziku definirali su još 1958. godine Vinay i Darbelnet (2000). Kasnije je na primjeru kohezivnih sredstava i Blum-Kulka (1986) uočila tendenciju u prijevodima da se kohezivne veze izriču eksplicitnije nego u neprevedenim tekstovima slične vrste u ciljnom jeziku. Kao fenomen, eksplicitacija je postala vrlo atraktivna te se proučavala u raznim jezičnim kombinacijama, pri čemu je zapravo najviše kontroverzan bio njezin status univerzalne pojave. Dodatni otežavajući faktor u istraživanju jest i njezina definicija, jer se pod tim nazivom podrazumijeva niz raznorodnih fenomena, te se čak predlaže da se ona smatra prototipnom kategorijom (Kamenická 2007: 55) koja bi imala svoje središte i periferiju. Nadalje, važno je i razgraničiti eksplicitaciju od dodavanja (engl. *addition*), jer je primjerice Nida (1964) dodavanje smatrao nadređenim pojmom pojmu eksplicitacije.

Gore opisan fenomen još se nije sustavnije proučavao u hrvatskome jeziku, a jedan je od pokazatelja i neujednačeno nazivlje. Tako se ona naziva eksplikacija (Pavlović 2015: 68) ili eksplicitnost (Lalli-Pačelat 2014: 98). Kao jedan od preduvjeta za daljnja istraživanja potrebno je usustaviti nazivlje kako bi se znanstvena rasprava mogla ostvariti. Pritom, potrebno je jasno razgraničiti pojmove utvrđujući njihov sadržaj, opseg i doseg. Za potrebe ovoga rada koristit će se naziv eksplicitacija, a u nastavku će se i argumentirati uporaba tog naziva.

2. Eksplicitacija, eksplikacija ili eksplicitnost?

Naziv bi prema terminološkim teorijama trebao biti jednoznačan, odnosno u određenom području trebao bi imenovati samo jedan pojam. Prilikom uvođenja znanstvenih pojmova, uvode se i nazivi koji ih imenuju, a jednom kada uđu u uporabu i kada se uvriježe, teško ih je zamijeniti nekim drugim nazivom. Osim posuđivanja, jedna je od najčešćih strategija stvaranja novog naziva polisemija (Cabré 1999: 109), unatoč nastojanjima ka jednoznačnosti. No, dok su značenja

polisemnog naziva dovoljno različita i ne pojavljuju se u istom kontekstu, polisemija ne predstavlja problem (Cabré 1999: 212).

U engleskom se jeziku za gore opisani pojam ustalio naziv *explicitation*, koji se tvori od pridjeva *explicit* (eksplicitan) i engleskog sufiksa *-ation*, koji ima značenje djelovanja ili procesa, odnosno *explicitation* značilo bi činiti da je iskaz eksplicitan, proces u kojem iskaz postaje eksplicitan. Na taj se način razlikuje od imenice *explicitness*, koja se također tvori od pridjeva *explicit* i sufiksa *-ness*, koji označava stanje. Ono što se engleskim nazivom ističe jest upravo proces u kojem se eksplicitnost postiže, za razliku od stanja kojega izriče potonji naziv. Eksplicitnost, engl. *explicitness*, bi znači bilo svojstvo iskaza, izjave, pojma koji je nedvosmislen, izričit i jasan, dok bi *explicitation* označavao način na koji se to postiže.

Definicijama eksplicitacije često se zamjerala cirkularnost, odnosno isti se pojam javlja i u definiensu i u definiendumu, no s druge strana kao naziv, *explicitation* se uvriježio u znanosti o prevođenju i razlikuje se od *explicitness*. Krüger (2013: 286) ta dva pojma jasno razgraničava tumačeći da se eksplicitacija uspostavlja odnos između dva teksta ili diskurza, tj. izvornika i prijevoda. Stoga se prisustvo eksplicitacije može utvrditi samo usporedbom s prototekstom, dok je eksplicitnost „monotekstna“ (Krüger 2013: 287), odnosi se na opće svojstvo teksta te može biti prisutna u manjoj ili većoj mjeri.

U hrvatskom se jeziku pitanjem eksplicitacije bavilo nekoliko autora. Tominac Coslovich i Krišković (2014) bave se sadržajem pojma eksplicitacije, odnosno njezinom realizacijom na konkretnom primjeru, ali kako je rad na stranom jeziku, nije se detaljnije bavio nazivljem. Lalli-Pačelat (2014) u svom istraživanju upotrebljava naziv eksplicitnost, dajući njezinu definiciju i proučavajući njezinu realizaciju bez posebnog osvrta na sam naziv. Slično tako Pavlović (2015: 68) navodeći pragmatičke strategije u procesu prevođenja spominje eksplikaciju kao izričito navođenje informacije implicirane u izvornom tekstu.

Prema Hrvatskom jezičnom portalu (2021) i Hrvatskoj enciklopediji (2021), u hrvatskom jeziku postoje nazivi *eksplicitan* (koji je nedvosmislen; izričit, jasan, očigledan, određen; koji je jasno iskazan; objašnjen), *eksplicirati* (objasniti/objašnjavati, (pro)tumačiti; razložiti/razlagati, razviti/razvijati;

predočiti/predočavati činjenice, položiti/polagati račune; razjasniti) te naziv iste etimologije *eksplikacija* (tumačenje, objašnjenje; izlaganje; u logici, postupak kojim se pojam, kada se ne može definirati, tumači kauzalno-genetički, odnosno objašnjava tako da se rastavi i opiše u svojim dijelovima; objašnjenje dano s potrebnim podacima i u detalje; ekspliciranje, razjašnjavanje, razlaganje). Ako promotrimo naziv *eksplicitnost*, s obzirom na gore navedeno, on ne bi adekvatno odražavao sadržaj pojma jer označava stanje ili svojstvo teksta, dok se ovdje radi o procesu, djelovanju. *Ekspliciranje*, s druge strane odražava djelovanje ili proces, no sugerira da se radi o procesu objašnjavanja ili tumačenja, što zapravo ne odgovara u potpunosti sadržaju pojma, jer taj postupak – kako će se u nastavku detaljnije pojasniti – ne djeluje samo na jednoj razini, semantičkoj, već i na sintaktičkoj, leksičkoj i tekstnoj. Slično tome, *eksplikacija* navodi na tumačenje i obrazlaganje, a osim toga već postoji kao naziv u logici. Ako bismo pak tvorili naziv po uzoru na engleski izvorni naziv, *eksplicitacija*, dobivamo naziv koji je u osnovi latinskog porijekla, jednoznačan je, proširen u znanosti o prevođenju i usklađen s hrvatskim standardnojezičnim sustavom (prema terminološkim načelima Hudeček i Mihaljević 2009). Također, s obzirom na gore naveden opseg i sadržaj pojma, *eksplicitacija* bi bila nadređen pojam pojmu *eksplikacije* i *eksplicitnosti*, jer su tumačenje i objašnjavanje načini postizanja i realiziranja eksplicitacije u prijevodu. U svrhu dodatne argumentacije odabranog terminološkog rješenja, u nastavku će se pokušati objasniti sadržaj, doseg i opseg pojma eksplicitacije.

3. Proučavanje eksplicitacije

Kao što je već spomenuto, tendencija da prijevodi budu eksplicitniji, jezično redundantniji, da budu dulji, da ekspliciraju ili dodatno pojasne nešto što je neizravno prisutno u originalnom tekstu, zbog čega je taj tekst tečniji, koherentniji i manje dvosmislen od izvornika, jedna je od prvih koja je privukla pažnju znanstvenika u području prevođenja. Posebno je postala popularna nakon što je Blum-Kulka (1986: 19) formulirala svoju hipotezu o tome da se kohezivna eksplicitnost javlja u prijevodima bez obzira na koji se jezik prevodi i na vrstu teksta. Kasnije je i Baker (1993) prihvatila eksplicitaciju kao prijevodnu

univerzaliju, a uslijedilo je i niz empirijskih istraživanja (npr. Olohan i Baker 2000, Øverås 1998) koja su potvrđivala tu pojavu, a koja je zatim stekla i status koji Becher (2010a) naziva dogmatskim. Zbog nedovoljno precizne definicije i raznih pojava koje su se proučavale pod pojmom eksplicitacije, sama je hipoteza bila podložna mnogim kritikama, pri čemu se najviše ističu Becher (2010b) i Pym (2005) koji joj zamjeraju konceptualnu nepreciznost i nedosljednost istraživanja. No, baš se zahvaljujući tim kritičkim stavovima, pojam dalje razrađivao i redefinirao, te se danas smatra najistraženijom prijevodnom strategijom, a možda i prijevodnom univerzalijom (usp. Laviosa-Braithwaite 2001, Murtisari 2016).

Za potrebe ovog rada i boljeg razumijevanja opsega i dosega pojave, navest će se definicije eksplicitacije najutjecajnijih autora u ovome smislu. Već spomenuta Blum-Kulka (1986) potakla je daljnja istraživanja, pa i polemike, svojom hipotezom o kohezivnoj eksplicitnosti koju smatra svojstvenom za prijevodni proces, dakle, koja se javlja neovisno o jezičnom paru, smjeru prevođenja i vrsti teksta. Status univerzalnog svojstva potvrđuje i Mona Baker (1993) u svom značajnom radu o potrebi uvođenja korpusnih alata u istraživanje prijevoda i univerzalnih svojstava prijevoda. Ona tada navodi kao jedno od tih svojstava i očitu eksplicitnost koja se javlja u prijevodnim tekstovima u odnosu na izvornike, citirajući Blum-Kulku (1986), ali i Touryja (1991), pri čemu navodi da pojam *explicitation* preuzima iz literature. Toury (1995: 234) pak prihvaća eksplicitaciju kao općenitu karakteristiku međujezičnog i jezičnog posredovanja, no postavlja pitanje ovisi li ona o razini znanja i iskustva prevoditelja, načinu prevođenja (usmeno ili pisano), smjeru prevođenja, itd. Pri tome, Baker (1993: 243) navodi da univerzalna svojstva prijevoda koja opisuje u radu temelji na rezultatima malih istraživanja, usputnih primjedbi i intuitivnih zaključaka te svojim radom utire put korpusnim istraživanjima kojima bi se to dublje i konkretnije proučavalo. U narednim godinama slijedi mnoštvo istraživanja eksplicitacije na primjeru različitih jezičnih parova (npr. Klaudy 1993, Englund Dimitrova 1993, Olohan i Baker 2000, Øverås 1998, Tirkkonen-Condit 2004, Xiao 2010, Mansour et al. 2014, Borillo 2018, etc.) koja potvrđuju tu hipotezu ili ne daju neke konačne rezultate. Paralelno s tom strujom, javljaju se i kritičari, poput Bechera i Pyma, koji preispituju samu

definiciju, temeljne postavke i metode istraživanja pojave. Jedan pomirljivi put između dvije struje, zauzela je Klaudy (2009) koja također definira eksplicitaciju kao tehniku kojom se implicitne informacije iz izvornog teksta eksplicitno prenose u ciljni prijevodni tekst. No ona formulira i svoju hipotezu asimetrije (2009) u kojoj tvrdi da eksplicitacija i implicitacija nisu uvijek simetrične, te da prevoditelji kada mogu birati, odaberu strategiju eksplicitacije, s čime se slaže i Becher. Klaudy (1998) nadalje razlikuje četiri različite vrste eksplicitacije, obaveznu, neobaveznu, pragmatičnu i onu svojstvenu prijevodnom procesu, pri čemu prve tri postoje zbog očekivanih, inherentnih razlika među jezicima dok posljednja ovisi o prevoditelju, njegovoj prijevodnoj strategiji i njegovim odlukama. Dakle, ta posljednja bi bila ona eksplicitacija koju je definirala i Blum-Kulka 1986. godine. Do sličnih zaključaka dolazi i Englund Dimitrova (2005: 37) koja razlikuje eksplicitaciju vođenu normom, zbog međujezičnih razlika, i stratešku eksplicitaciju, s kojom se prevoditelji susreću kada moraju riješiti neki prijevodni problem u ciljnom tekstu pa pribjegavaju eksplicitaciji.

Teoretski, ideja eksplicitacije čini se prihvatljivom i logičnom, no operativno, postavlja se pitanje kako je proučavati, kako definirati u kojim se to leksičko-gramatičkim strukturama ona manifestira. U tom su smislu, ranije spomenuta Blum-Kulka (1986) proučava tu pojavu na kohezivnim sredstvima, dok Olohan i Baker (2000) svoje zaključke navode na temelju prijevoda odnosnih rečenica s veznikom „that“ koji nije obavezan te zaključuju da je u prijevodima povećana pojavnost tog veznika za razliku od izvornih tekstova. Klaudy i Károly (2005) daju primjere eksplicitacije poput zamjene jedinice općenitijeg značenja iz izvornika jedinicom specifičnijeg značenja u ciljnom jeziku, raspodjele značenje jedinice jezika izvornika na nekoliko jedinica u ciljnom jeziku, dodavanja novih jedinica, prevođenje jedne rečenice iz izvornika u dvije ili više rečenica ili proširenje fraza na cijele rečenice u prijevodima. Dakle, iz navedenog možemo zaključiti da se eksplicitacija odražava na tekstnoj, semantičkoj, leksičkoj i sintaktičkoj razini, no pitanje se nadalje postavlja je li u svim jezicima tako, kako utvrditi gdje i kada će se eksplicitacija javiti, je li dovoljno samo na jednom primjeru, kao što je veznik *that*, zaključiti da ona postoji i da je univerzalna, odnosno da se javlja u svim

jezicima i tekstnim vrstama. Neke odgovore pružila su korpusna istraživanja, s kojima se eksplicitacija počinje proučavati na drugačiji način, uvodeći nove pokazatelje kojima se utvrđuje njezina realizacija, primjerice prosječnu duljinu rečenice, leksičku gustoću, čitkost, omjer punoznačnih i funkcionalnih riječi (Zanettin 2013). S time su istraživanja dobila empirijsku potku, ali i upadala u zamku preuranjenih zaključaka, od vrlo banalnih, primjerice da dulje rečenice automatski upućuju na realizaciju eksplicitacije do toga da se očite razlike među jezicima tumače kao manifestacija eksplicitacije. U tom smislu treba naglasiti kako kvantitativni rezultati mogu dati naznake i pokazatelje kojim bi smjerom kvalitativna analiza trebala krenuti da bi se utvrdili navedeni prijevodni uzorci.

Kako bi se dodatno pojasnio pojam, potrebno je i razgraničiti ga od pojma dodavanja (engl. *addition*), kojega je Nida (1964) smatrao nadređenim pojmom, dok ga Pápai (2004: 149) navodi kao jednu od strategija eksplicitacije. No Klaudy i Károly (2005) razgraničavaju ta dva pojma navodeći da je temeljna razlika u tome može li se informacija koja predstavlja pomak u prijevodu dohvatiti ili shvatiti u izvorniku. Ako je informacija zaista prisutna implicitno u izvorniku, govorimo o eksplicitaciji. Bez obzira koliko je upitna operativna izvedivost ovakve postavke, jasna je i nedvosmisljena za potrebe definiranja pojma na teorijskoj razini. Nadalje, neki su autori (Pápai 2004, Chesterman 2004) primijetili povezanost i preklapanje između eksplicitacije i simplifikacije, odnosno pojednostavljivanja. Pápai (2004: 160) je u svojoj analizi zaključila da je rast u razini eksplicitnosti popraćen odgovarajućim porastom u leksičkom pojednostavljivanju, dok Chesterman (2004: 45) navodi da prevoditelji kao medijatori, odnosno interpretatori izvornog teksta žele zadovoljiti očekivanja čitatelja i učiniti tekst razumljivim, pa objašnjavajući ili dodajući u prijevodni tekst implicitno prisutne informacije iz izvornika, oni ga zapravo pojednostavljuju za ciljnog primatelja. Stoga se u jednom dijelu svoga značenja ove dvije pojave preklapaju. Među ostalima, preklapanje je pojmova bila još jedna kritika prijevodnih univerzalija, pored činjenice da je teško dokazati da su manifestacije te pojave zaista rezultat isključivo procesa prevođenja, i to u svim smjerovima prevođenja, bez obzira na jezik i vrstu teksta. Stoga danas češće

govorimo o tendencijama ili strategijama, nego o univerzalijama, iako se taj naziv uvriježio u literaturi.

4. Kratki pregled dosadašnjih istraživanja eksplicitacije u prijevodima na hrvatski jezik

Realizacijom eksplicitacije u prijevodima na hrvatski jezik bavilo se svega nekoliko autora. U svom radu Tominac Coslovich i Krišković (2014) promatraju ostvarenje tzv. prijevodnih univerzalija, među njima i eksplicitacije, na jednosmjernom prijevodnom korpusu engleskih izvornika i njihovih prijevoda na hrvatski.

Kvantitativna analiza, u ovom slučaju duljine teksta i prosječne duljine rečenice, što se smatralo mogućim pokazateljem eksplicitacije, nije u ovom slučaju pokazala realizaciju eksplicitacije, već upravo suprotno, prosječna duljina rečenice bila je manja u prijevodima. Manifestacije eksplicitacije kao moguću posljedicu procesa prevođenja autorice su identificirale kvalitativnom analizom u slučaju prijevoda pridjeva u prijedložnu frazu, čime se postiže jasnoća i dodaju se informacije implicitno prisutne u izvorniku.

Istraživanje Lalli-Pačelat (2014) na prijevodnom hrvatskom i talijanskom korpusu pokazalo je da prijevodi na hrvatski pokazuju neka svojstva eksplicitacije, kao što je povećan broj zamjenica koje među ostalima, imaju kohezivnu funkciju, pa su time kohezivne veze u tekstu jasnije i nedvosmisleno izražene, i povećan broj prijedloga koji čine gramatičke odnose eksplicitnima.

Ova istraživanja otvaraju vrata k daljnjim saznanjima o procesu prevođenja, kojima se može promotriti u čemu se prijevodi na hrvatski jezik razlikuju od originalnih tekstova na hrvatskom jeziku, koja se univerzalna svojstva u njima manifestiraju i na koji način, koliki je utjecaj određenog registra na prijevod, manifestiraju li se svojstva jezika većeg prestiža više od svojstava jezika manjeg prestiža u prijevodima te mnoga druga pitanja kojima bi se rasvijetlili prijevodni obrasci i unaprijedilo profesionalno prevođenje. Na tragu istraživanja u drugim jezicima, i navedena su se istraživanja hrvatskih prijevoda služila korpusnom metodom koja može dati značajne i empirijski potkrijepljene pokazatelje moguće

manifestacije eksplicitacije, pa i drugih prijevodnih univerzalija. Dakako, to zahtijeva sveobuhvatnu kvantitativnu i kvalitativnu korpusnu analizu tekstova različitih registra, i to usporednih i usporedivih korpusa, kako bi se dobio dublji uvid u različite manifestacije ovog fenomena.

5. Zaključak

Potruga za ispravnim nazivom koji bi zadovoljavao sve terminološke kriterije, a ujedno adekvatno odražavao pojam kojeg označava, često je podložna kompromisu. Kao pojam i naziv, *explicitation* prisutan je u znanosti o prevođenju već više desetljeća, pa se uvriježio i postao prepoznatljiv u tom obliku. Kako je u hrvatskom jeziku bilo malo istraživanja koja su se bavila tim fenomenom u prevođenju, nije se usustavilo nazivlje koje bi pratilo trendove u svijetu. Ovim se radom pokušao dati doprinos u toj domeni razjašnjavanjem pojave i predlaganjem naziva koji bi adekvatno odražavao sadržaj i opseg pojma, a da je ujedno i u skladu s normom. Sličnu je analizu potrebno napraviti i s drugim nazivljem za prijevodne univerzalije, primjerice implicitacija (ili implicitnost), simplifikacija (ili pojednostavljenost), *levelling-out* (ili ujednačavanje), za koje također još nema usustavljenog nazivlja.

Oba navedena istraživanja na hrvatskom jeziku služe se korpusnim alatima, no izrazito je važno kvantitativne podatke koje omogućavaju ti alati nadopuniti, odnosno provjeriti kvalitativnom analizom. Posebno je važan njihov doprinos u identificiranju uzoraka ili vjerojatnosti manifestacije tzv. prijevodnih univerzalija, kako u znanosti o prevođenju općenito, tako i u znanosti o prevođenju na hrvatskom jeziku jer se time daje dublji uvid u proces prevođenja i potencijalno unaprjeđuje prevoditeljska struka.

Literatura

- Baker, Mona. 1993. "Corpus Linguistics and Translation Studies – Implications and Applications". U: Baker, Mona, Francis, Gill i Tognini-Bonelli, Elena (ur.), *Text and Technology. In Honour of John Sinclair*. Amsterdam: John Benjamins. 233–250.
- Becher, Viktor. 2010a. "Abandoning the Notion of "Translation-Inherent" Explication: Against a Dogma of Translation Studies". *Across Languages and Cultures* 11 (1): 1–28. <https://doi.org/10.1556/Acr.11.2010.1.1>.
- Becher, Viktor. 2010b. "Towards a More Rigorous Treatment of the Explication Hypothesis in Translation Studies". *trans-kom* 3(1): 1–25.
- Blum-Kulka, Shoshana. 1986. "Shifts of Cohesion and Coherence in Translation". U: House, Juliane i Blum-Kulka, Shoshana (ur.), *Interlingual and Intercultural Communication: Discourse and Cognition in Translation and Second Language Acquisition Studies*. Tübingen: Gunter Narr. 17–35.
- Borillo, Marco Josep. 2018. "Connectives as indicators of explicitation in literary translation: A study based on a comparable and parallel corpus". *Target: International journal of translation studies* 30(1): 87–111. <https://doi.org/10.1075/target.16042.mar>.
- Cabré, Teresa M. 1999. *Terminology: Theory, Methods, Applications*. Amsterdam: John Benjamins.
- Hrvatska enciklopedija. 2021. „Eksplikacija”. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=17432>. Datum pristupa: 28. 6. 2021.
- Hrvatski jezični portal. 2021. „Eksplikacija” https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=fF1hWxc%3D&keyword=eksplikacija. Datum pristupa: 28. 6. 2021.
- Hrvatski jezični portal. 2021. „Eksplicitan” https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=fF1hWxQ%3D&keyword=eksplicitan. Datum pristupa: 28. 6. 2021.
- Hrvatski jezični portal. 2021. „Eksplicirati” https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=fF1hWxI%3D&keyword=eksplicirati. Datum pristupa: 28. 6. 2021.
- Hudeček, Lana i Mihaljević, Milica. 2009. *Hrvatski terminološki priručnik*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.

- Englund Dimitrova, Birgitta. 1993. "Semantic Change in Translation – A Cognitive Perspective". U: Gambier, Yves i Tommola, Jorma (ur.), *Translation and Knowledge*. Turku: Centre for Translation and Interpreting, Sveučilište Turku. 285–296.
- Englund Dimitrova, Birgitta. 2005. *Expertise and explicitation in the translation process*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins.
- Kamenická, Renata. 2007. "Defining explicitation in translation". *Brno Studies in English* 33(1): 45–57.
- Klaudy, Kinga. 1993. "On explicitation hypothesis". U: Kinga, Klaudy i Kohn, J. (ur.), *Transfere necesse est... Current Issues of Translation Theory*. Szombathely: Daniel Berzenyi College. 69–77.
- Klaudy, Kinga. 1998. "Explicitation". U: Baker, Mona i Malmkjær, Kirsten (ur.), *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. London: Routledge. 80–84.
- Klaudy, Kinga. 2009. "The Asymmetry Hypothesis in Translation Research". U: Dimitriu, Rodica, Shlesinger, Miriam (ur.), *Translators and Their Readers. In Homage to Eugene A. Nida*. Brussels: Lés Éditions du Hazard. 283–303.
- Klaudy, Kinga i Krisztina Károly. 2005. "Implication in Translation: Empirical Evidence for Operational Asymmetry in Translation". *Across Languages and Cultures* 6(1): 13–28.
- Krüger, Ralph. 2013. "A Cognitive Linguistic Perspective on Explicitation and Implication in Scientific and Technical Translation". *trans-kom* 6(2): 285–314.
- Lalli-Pačelat, Ivana. 2014. *Analiza zakonodavnopravnoga stila hrvatskoga i talijanskoga jezika: unutarjezična, međujezična i prijevodna perspektiva*. Neobjavljena doktorska disertacija. Zagreb: Filozofski fakultet.
- Laviosa-Braithwaite, Sara. 2001. "Universals of Translation". U: Baker, Mona (ur.), *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. London: Routledge. 288–291.
- Mansour, Arwa, Al-Sowaidi, Belqes i Mohammed, Tawffeek Abdou Saeed. 2014. "Investigating Explicitation in Literary Translation from English into Arabic". *International Journal of Linguistics and Communication* 2(3): 97–125.
<https://doi.org/10.15640/ijlc.v2n3a5>.
- Murtisari, E. T. 2016. "Explicitation in Translation Studies: The journey of an elusive concept". *The International Journal for Translation & Interpreting Research*. 8(2): 64–81. <https://doi.org/10.12807/ti.108202.2016.a05>.

- Nida, Eugene. 1964. *Toward a science of translating: With special reference to principles and procedures involved in Bible translating*. Leiden: E.J. Brill.
- Olohan, Maeve i Baker, Mona. 2000. "Reporting that in Translated English: Evidence for Subconscious Processes of Explicitation?". *Across Languages and Cultures* 1(2): 141–158. <https://doi.org/10.1556/Acr.1.2000.2.1>.
- Øverås, Linn. 1998. "In Search of the Third Code: An Investigation of Norms in Literary Translation". *Meta* 43(4): 557–570. <https://doi.org/10.7202/003775ar>.
- Pápai, Vilma. 2004. "Explicitation: A Universal of Translated Text?" U: Mauranen, Anna i Kujamäki, Pekka (ur.), *Translation Universals. Do They Exist?*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins. 143–164.
- Pavlović, Nataša. 2015. *Uvod u teorije prevođenja*. Zagreb: Leykam International d.o.o.
- Pym, Anthony. 2005. Explaining Explicitation. U: Karolyi, Krisztina i Fóris, Ágata (ur.), *New Trends in Translation Studies. In Honour of Kinga Klaudy*. Budapest: Akadémia Kiadó. 29–34.
- Tirkkonen-Condit, Sonja. 2004. "Unique items-over-or under-represented in translated language?" U: Mauranen, Anna i Kujamäki, Pekka (ur.), *Translation Universals. Do they exist?*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins. 177–184.
- Tominac Coslovich, Sandra i Krišković, Arijana. 2015. "A study of translation universals in a Croatian translation of a maritime institutional text". U: Cergol Kovačević, Kristina i Udier, Sanda Lucija (ur.), *Multidisciplinary approaches to multilingualism: proceedings from the CALS Conference 2014*. Frankfurt am Main: Peter Lang. 267–280.
- Toury, Gideon. 1991. "Experimentation in Translation Studies: Achievements, Prospects and Some Pitfalls". U: Sonja Tirkkonen-Condit (ur.), *Empirical Research in Translation and Intercultural Studies*. Tübingen: Gunter Narr. 45–66.
- Toury, Gideon. 1995. *Descriptive Translation Studies and Beyond*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins.
- Vinay, Jean-Paul i Darbelnet, Jean. 2000[1958]. "A Methodology for Translation". U: Venuti, Lawrence (ur.), *The Translation Studies Reader*. London: Routledge. 84–93.
- Xiao, Richard. 2010. "Idioms, word clusters, and reformulation markers in translational Chinese: Can "translation universals" survive in Mandarin?". U: Xiao, Richard (ur.),

Proceedings of the 2010 Conference on Using Corpora in Contrastive and Translation Studies. Sveučilište Edge Hill, 27. – 29. srpnja 2010.

Zanettin, Federico. 2013. "Corpus methods for descriptive translation studies". *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 95: 20–32.

<https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2013.10.618>.

TERMS FOR EXPLICITATION IN CROATIAN

Abstract

Explicitation is a translational shift whereby the translated text becomes linguistically redundant. Explicitation is one of the earliest defined and most studied translation procedures, and is considered a universal strategy (i.e., translation universal). However, there are few studies of explicitation in translations into Croatian, which also means that Croatian terminology used for the notion is not unified. As a translation universal, explicitation was first identified and defined intuitively, prior to the availability of corpus tools and before the descriptive turn in translation, on the basis of qualitative analyses of source texts and translations. Later corpus studies offered new and deeper insights into explicitation, providing further empirical support to the notion. However, critics of such studies point out that different phenomena are included under the term and draw attention to numerous shortcomings of its definition. Given that in Croatian a number of terms are used for the notion, notably eksplicitacija (explicitation), eksplicitnost (explicitness), eksplikacija (explication), this paper provides an overview of the notion's scope and meaning, aiming to propose the most appropriate term.

Keywords: explicitation, Croatian, terminology, translation universal